

HB 13.908

HIRÜNK A VILÁGBAN

I. évfolyam 11. szám.

1951. november 1.

BOCSKAY A GENFI REFORMÁCIÓS EMLÉKMŰVÉN. Irtta: Krúszely József

Ha nincs emberek által lakott táj, amely az utolsó négy-öt száz éves szellemi fejlődésnek valamilyen mértékben ne lenne részese, olyan sarak sincsen, amely nagyobb ösztökélője a nagyobb haszonelvezője lenne e fejlődésnek Genfnél. A reformációs szellemi szabadságnak a meghirdetése és a vállalása emelte fel világ-központta ezt az eldugott kis középkori várost; ez a szellem tette ezt a várost a szabadság, a humánus és az emberi megértés, az együttműködés példaadójává. Genf azóta is a szabad tanítás és általában a szabadság szentföldje s itt emelték az emberbaráti intézmények nagy részét; itt szervezték a nemzetek közeledését célzó organizációkat. Genf tudja, hogy mindezt a Reformációnak köszöni. A nagy elődök után az utódoknak sokszor csak a hála és az emlékezés marad. Genf is le akarta róni ezt a hálat s Kálvin születésének negyedik századfordulójára elhatározta, hogy reformációs emlékművet emel. Az emlékmű élő történelmi csarnok az elmúlt nagy századok nagy fiáról, nagy eseményeiről. Az emlékmű száz méternyi hosszú és tíz méter magas fal; középen a reformátorok szoborcsoportja; tőlük jobbra is, balra is három-három történelmi alak és a falbavéssett nyolc történelmi aktust példázó dombormű. Az emlékműre nemzetközi pályázatot írtak ki s 1909-1917 között készítették el. Az ábrázolt alakok mint Cromwell, Coligny, Roger William, a szász nagyválasztó, Hallgatag Vilmos - és Bocskay, nemzeti viseletben vannak. A falbavéssett domborművek közül a francia a nantes-i ediktum kibocsátó aktusát és szövegrészét tartalmazza; az amerikai a mayfloweri egyezmény ratifikálását s a magyar a kassai országgyűlést, ahol Bocskay bemutatja a bécsi béke szövegét.

Bocskay Istvánt és Szegedi Kiss Istvánt az egyetemes magyar református konvent nevében báró Bánffy Dezső és Kun Bertalan javasolta a genfi szoborbizottságnak. A bizottság a történelmi osztály kebelében Gautier, Bouchard és Claparède genfi egyetemi tanárok útján tanulmányoztatta az ajánlott személyiségeket s ebben a munkában nagy szerep jutott Fapp Ilkának, Claparède professzor magyar feleségének is. A bizottság sűrűn levelezett Baltazár Dezsővel, Antal Gáborral, Pokoly Józseffel, Dégenfeld gróffal s mivel a magyar oldalon is beismerték, hogy reformátori méretű nagy magyar teológus nincsen, a bizottság csak Bocskayt vette fel programába.

A pályázaton résztvett Horvai János is, az akkor élő budapesti szobrász s Krisztus-tervével a harmadik díjnyertesek csoportjába osztották. A Bocskay-szobrot Landowski, első pályázati díjat nyert párizsi szobrászművész készítette el. A francia feljegyzések szerint a művész Bocskayt abban a döntő pillanatban örökíti meg, amikor parancsoló lelkiismeretének engedve Bocskay rádöbben, hogy szabadító küldetése van s kezébe veszi a parancsnoki pálcát. A művész az inspirációt Bocskaynak a csapataihoz intézett alábbi szavaiból veszi: "Akaratom ellen van, hogy az Uristen elhívott és kenyszerít, mert érzem erőtelenségem. De teljességgel az Uristen kegyelmes segédelmét várván és teljességgel hívén, hogy szent Felsége megsegít, most már semmit sem hanyagolhatok el, mert a feladat az ő dicsőségéért és a nemzetért való vállalkozás."

Az embermagasságot meghaladó Bocskay-szobortól jobbkézre van a kassai országgyűlés /1606.dec./ megnyitását ábrázoló dombormű az ott szereplő magyar alakokkal. A dombormű alatt francia szöveggel bevették Bocskay beszédének két bevezető sorát: "Hitünk és lelkiismeretünk szabadsága s régi törvényeink nekünk többet érnek, mint az arany."

A dombormű felett latinul ez a felírás áll, mely a bécsi béke szövegének összevont közlése: "Őfelsége a császár és a király sem magam háborgatja, sem meg nem engedi, hogy az ország bármely rendű lakosa hitében vagy vallásában háborgattassék; a szabad vallásgyakorlatot mindenki számára biztosítja. Magyarországot a magyar származásúak igazgatják. Az ország és a csatolt részek közhivatalait vallási különbség nélkül az arra méltókkal töltik be..."

A dombormű jelképét Bouchard professzor eképen írja le: "A dombormű a dicsőséggel koronázott magyar nemzeti felkelést jeleníti meg. A lelkesedéssel ünnepeelt fejedelem bemutatja a bécsi béke szövegét az országgyűlésnek és eléterjeszti jóváhagyásra. Jobbján udvari lelkésze, Alvinczi, kassai lelképásztor papi öltözetben, Bibliával. Balra Kátai kancellár, aki a pergament tartja, mintha a szöveget diktálná. A háttérben a trón és a hajdúk, a harcban hűséges bajtársak. A főurak között kivehető Thurzó, Báthory, Rákóczi, Bocskay későbbi utóda; Homonnay, Bocskay hadnagya; Vizkeleti, a kincstartó; Ostrovich báró. Háttérben a vármegyék követői s a városi küldöttek; élükön Czebner György; Bártfa polgárai; Orllé Miklós a sárosi követ; Weiss Mihály, udvari bíró és Thököli Sebestyén.

Az emlékműről szóló hivatalos kiadású kézikönyvben Bocskayról ez áll s ezt közlik a brosúrák; ezt forgatják napról napra az idegenből jövő látogatók: "Bocskay István /1556-1606/, Erdély fejedelme. A Habsburg-ház ellenes első magyar protestáló felkelés vezére. A szerencsi országgyűlés Magyarországot fejedelmévé proklamálja, de Bocskay a császári csapatok felett aratott győzelmei ellenére is e címről lemondván, mint a bécsi béke aláírója, csak Erdély fejedelme címét tartotta meg s ezt elismertette Rudolf császárral is.

Bocskay a magyar Cromwell. A nemes Magyarország megtettesítője, a fegyverre kelt nemzet választott vezére. Oldalán vagy konstantinápolyi vagy damaskusi kard - szívében Krisztus Evangéliuma. Mint valamikor Mózes, Bocskay is azt a bizonyosságot bírja, hogy Isten állította a népe élére. Győzedelmesen vonul hajduival Bécsnek s az ország vallásszabadságát a császár elé teszi. Hogy azon a helyen kőhevéssettessék, amit a világtörténelem kijelölt számára, egy bibliai keleti fejedelem bajnoki alakját kell életrekelteni, nem egy dinasztia hőstét, - mert Bocskay a koronáról lemondott - hanem egy szorongatott népet."

Amikor Dévény alatt én is átloptam az életem Európa szabadabb felére, ott eszembe jutott Adynak, a bús magyar költőnek az a víg éneke, amelyben Dévényt látja szellemi kapunak. Akkor feltettem magamban, megke-resem, van-e Európában olyan emlék rólunk, amely elismeri, hogy valamikor

is megsegítettük, fenntartottuk; vagy valamikor is betörtünk a szellem Európájába. Azóta sok magyar nyomot láttam, de ezt az emlékezést ilyen beszédesen sehol sem találtam meg, mint Bocskay Istvánban. Bocskayt nap nap után látom és sokszor felteszem magamban a kérdést: mit keres itt ez az idetévedt keleti ur, ez a kardos, buzogányos, domború mellű, gömbölyű homlokú magyar? Minél tovább nézem, annál jobban értem Európát is - magunkat is. Európa maga hozta ide Bocskay emlékét és a lelkiismereti szabadságot s általában a szabadságot jelképező reformációs pantheonba hálából beleépítette Bocskay alakját. Erdélyország, Magyarország valóban századok folyamán tartóoszlopa lett a lelkiismereti szabadságnak és a szabadságnak s ahogy maga Bocskay mondotta a kassai diétán: ez nekünk aranynál többet ér. Igen, ahol nincs szabadság, ott zsarnokság van; s ahova újra visszaköltözhet a szabadság, ott új élet támad a pusztaság nyomán is.

A szabadság valóban aranynál többet ér.

KOSSUTH A NEW YORK TIMES ELSŐ SZÁMÁBAN.

100 éves évfordulóján, ez év szept. 18-án a NEW YORK TIMES közölte első számának első oldalát. Ez az egyetlen oldal három Kossuth-tal, ill. Magyarországgal kapcsolatos hírt tartalmaz.

"Kossuth és Ausztria" - ez a címe egy angol lapból átvett cikknek. "Ma ígérte meg a szultán - olvashatjuk benne - hogy Kossuthot, Perczelt, Bathyanit és Kutahia előkelő rabjait kiszabadítja. Mikor ezt a hírt legelőször hetekkel ezelőtt közöltük, a fenyegetésnek valóságos özönét indították el a nagy katonai kormányok szervei: Szakitanak a Portával, visszahívják nagyköveteiket, megtorlást keresnek a boszniai felkelés újra való felélesztésével! Az egész Keletnek meg kell rázkódnia, mert Kossuth látogatókat fogadhat a helyett, hogy káposztát ültetne s orgyilkosok ellen védelmezné magát Kutahiában. A kérdés valójában érzelmi és humanisztikus, mert senkinek sincs szándékában ártani az osztrák és orosz birodalomnak vagy megzavarni békéjüket Kossuth kiszabadításával. A mult iránti csodálat s nem a jövőt befolyásoló cselészöveg szándéka él a magyarság itteni barátaiban... Ausztria kormánya a leplezetlen erőszakot nemcsak elfogadta alapelveként, de ezt be is vallja... Valóban félhetnek Kossuthtól, mint ahogy félniük kell mindenegyes független embertől, aki tollat vagy kardot forgat. Méltán reszkethetnek minden árnyéktól. És mégis azt kell mondanunk, hogy tévednek, amikor egyes emberektől félnek s eget-földet megmozgatnak azért, hogy lebéklyózzanak egy olyan politikai Prometheust, mint amilyen Kossuth. A tény az, hogy az ő kormányrendszerük rövidesen az egész népet összeesküvővé kovácsolja, akik csak afra várnak, mikor lázadhatnak fel újra... Annak ellenére, hogy mindezt kikerülhetetlenül elkövetkezőnek látjuk, semmi szándékunk sincs ügyeikbe beleavatkozni, lázadásokat elősegíteni... Az ilyen visszaélések a hatalommal mindig orvoslásra találnak idegen beavatkozás nélkül is. Amikor tehát mi őszinte vendégszeretettel s boldogsággal üdvözljük majd Kossuthot, ugyanakkor nincs szándékunkban sem biztatni, sem segíteni őt abban, hogy felújítsa azt a küzdelmet, amely a mi korunk számára a csatatéren már eldőlt."

Egy tudósítás egy bihari esküvőn elkövetett csendőrbrutalitásról számol be. Osztrák csendőrök az oltár lépcsőjén vágták le a menyasszony koronáját ékesítő nemzetiszínű szalagokat a hajával együtt! A vőlegény a csendőrrre támadt s az ekkor keletkezett verekedés közben 3 csendőrt s 4 falusit öltek meg, köztük a vőlegényt és a menyasszonyt!

A harmadik hír "Törökország" címmel a Porta határozatát közli Kossuth szabadonbocsátásáról. "Ország és Ausztria minden fenyegetése ellenére is a Porta megállta a helyét s megtartotta ígéretét" - írja a konstantinápolyi tudósító.

BIBLIOGRÁFIA 1951 /V./.

- Bartok Bela and Lord B. Albert: SERBO-CROATIAN FOLK SONGS /USA, Columbia University/
Esztehá s István: A BESÚGÓ ÉS AZ APOSTOL /Cleveland, Magyar Könyvtár/
Farkas Alexander: PERFUME THROUGH THE AGES /USA, Psychological Libr./
International Court of Justice - INTERPRETATION OF PEACE TREATIES WITH BULGARIA, HUNGARY AND ROMANIA. PLEADINGS, ORAL ARGUMENTS, DOCUMENTS /Geneva/
Just Béla: ALLEGRO BARBARO /Paris, Bonne Presse/
Kelemen Pál: BAROQUE AND ROCOCO IN LATIN AMERICA /USA, MacMillan/
Kepes Gyorgy: LANGUAGE OF VISION /London, Alec Tirati/
Kern Erich: DANCE OF DEATH /New York, Charles Scribner's Sons/
Kőérberék y A. István: A MAGYAR SZENT KORONA ORSZAGANAK MULTJA ÉS JÖVŐJE /Klagenfurt, Vasárnapi Levél kiad./
Lengyel Emil: ISRAEL /USA, Foreign Policy Association/
Méndszent y Joseph: THE FACE OF THE HEAVENLY MOTHER /USA, Phylosoph. Libr/ Munch
Hermann: BÖHMISCHE TRAGEDIE. DAS SCHICKSAL MITTELEUROPAS IM LICHT DER TSCHECHISCHEN FRAGE /Braunschweig, G. Westermann
Palfy Eleanor: THE LADY AND THE PAINTER /USA, Howard-McCann/
Polanyi Michael: THE LOGIC OF LIBERTY /Chicago University/
Pribram A.F.: AUSTRIA-HUNGARY AND GREAT BRITAIN: 1908-1914 /New York, Oxford Univ. Press/
Scitovszky Tibor and others: MOBILIZING RESOURCES FOR WAR /New York, McGraw-Hill/
Scitovszky Tibor: WELFARE AND COMPETITION /Chicago, R.D. Irwin/
Seredy Kate: GYPSY /New York, The Viking Press/
Velimirovich, Bishop Nicholai: THE LIFE OF ST. SAVA /USA, Libertyville, Ill., Serbian Eastern Orthodox Dioc.
A LOCAL SCULPTOR.../ANDOR MESZAROS.../ /Australia, People, VIII.1./
ANOTHER GABOR /USA, Life, X.15./
Bacon Lois: EUROPE'S EAST-WEST TRADE IN FOOD /Washington, Foreign Agriculture, IV./
ENEMIES IN OVERALLS /USA, ICFTU News, VIII./
Fabian Bela: HUNGARY'S AND RUMANIA'S NAZIS-IN-RED /USA, Commentary, V./
Fabian Bela: HUNGARY'S JEWS FACE LIQUIDATION /USA, Commentary, X./
Gedye G.E.R.: FLIGHT FROM FEAR /USA, Progressive, VIII./
Hauser O. Ernest: FOUR WHO ESCAPED /USA, Saturday Evening Post, X.20./
IRON CURTAIN HARVEST /London, Economist, X.13./
J.P.T.: SOVIET STRENGTH AND WEAKNESS: THE SATELLITE CONTRIBUTION /London, World Today, IV./
Lenoy Ursula: WHAT CAN BE DONE? /London, East Europe, X.25./
Lukacs John: THE RESURGENT FASCISTS /USA, Current History, IV./
Mende Tibor: VERS UNE NOUVELLE ATTITUDE EUROPEENNE EN ASIE /Esprit de Paris, II./
"M.P.": PARTY DISCIPLINE IN EASTERN EUROPE /London, World Today, X./
OUT OF THE MINES /USA, Time, X.29./
Schubart Margaret: THE RETURN OF BARATI /San Francisco, Opera and Concert, VI.,
Tutsch Hans E.: HUNGARIAN PROGRESS REPORT /Swiss Review of World Affairs, IV./
Ulain B. Adam: THE COMINFORM AND THE PEOPLE'S DEMOCRACIES /Yale, New Haven, World Politics, I./
Vallance Aylmer: THE BUDGETS OF EASTERN EUROPE /Centr. Eur. Observ, IV.28./
Veszy Matyas: SHOW TRIAL TECHNIQUE /London, East Europe, X.4./
Vogeler: I WAS STALIN'S PRISONER /USA, Sat. Evening Post, X.27. - /
Worldgram: AUSTRIA /U.S. News and World Report, V.4./

MAGYARORSZÁG A SVÁJCI TANKÖNYVEKBEN /I./.

A svájci tankönyvek a legtöbb külföldi tankönyvnél egy fokkal tárgyilagossabbak, sőt helyenként egyenesen barátságosak Magyarország iránt. Ez valószínűleg részben a svájci semlegességnek, részben a két ország közelségének köszönhető. A legtöbb általános tévedéstől azonban ők sem mentek /mongol-eredet, puszták, stb./ s még ahol szemelláthatólag jóindulatúak, ott is sokszor beleesnek a külföldön annyira elterjedt irreális, romantikus magyarság-kép túlzásaiba.

A következőkben néhány középiskolai földrajz- és történelemkönyvet vizsgálunk meg. /Svájcban az elemi iskola 8 éve után következik a 4 év középiskola/ A tankönyvek kantonoként változnak, de lényeges különbség nincs köztük. Így elég, ha nyelvterületenként vesszük szemügyre őket. A szövegek nagyjából része kifogástalan, ezért aránylag röviden végezhetünk velük.

Egy zürichi földrajz-könyv /Geographie, Kant. Lehrmittelverlag, 1946/ szerint /mely Magyarország helyét Kelet-Középeurópában jelöli meg s az erdélyi medencével együtt tárgyalja/ a Tiszán túli terület a híres puszták s a kisalföldön is csak a széleken vannak települések. Következik a puszták romantikus leírása a "tschikosch"-sal, lasszóval, úttalan utakkal, a magányos csárdával, ahol vasárnaponként a pásztorok a vándorcigány muzsikáját hallgatják és fadobogókon a szabadban táncolnak. Annyit azonban elismer a könyv, hogy a puszták évről-évre kisebb lesz s nő a szántóföld területe. A "Népek és államok" c. részben ezt olvassuk: "A magyar alföld közepén élnek a magyarok /Ungarn/ vagy 'Madjaren', akik mongolokként egykor Belső-Azsia steppe-vidékéről vándoroltak be." A könyv szerint "Délkelet-Európa" népei igen nagy mértékben különböznek egymástól s ezért csak nehezen állnak össze tartós államalakulatokba. A városok, hegyek, folyók mindenütt német elnevezéssel szerepelnek. /A képek nagyobb része a pusztát, gémeskutat, stb. ábrázolja, akárcsak az alábbi könyvekben/

Egy másik, ugyancsak zürichi földrajz-könyv /Dr. E. Letsch-től, Verlag der Erziehungsdirektion, 1935/ valamivel kevesebbet foglalkozik a pusztával, de azt a hitet kelti, hogy a magyarság nagyrésze csak most hagy fel a nomád életmóddal: "Ma egyre több területet hódítanak el a steppétől a szántóföld és a szőlő számára, miközben a nomád életet folytató pásztornépesség lassanként megtelepedik." A könyv egyébként 10-10 sorban tárgyalja Csehszlovákiát és Ausztriát, míg nekünk egy egész oldalt szentel.

Az olasz nyelvterületen tanulják Gemetti és Pedrolini L'Europa c. földrajz-könyvét /Istituto editoriale ticinese, Bellinzona, 1936/. Ebben Magyarország mint termékeny, de fejletlen iparú ország szerepel. Az alföldnek nem a nagyrésze puszták, hanem csak a "síkság legszárazabb része!" Budapest mellett két várost említ: Szegedet és "Tokay"-t. A magyarokról azt írja, "ez az egyetlen sárga faj, mely Középeurópában telepedett le." A könyv végén, "Az ember" c. fejezetben a különböző emberfajok csoportosításánál, a magyarok a sárga fajhoz vannak sorolva s a sárga fajt egy kínai képe szemlélteti!

Egy francia tankönyv /Vaud kantonból/ szintén nomád népnek tartja a magyart, mely csak rövid idő óta kezdett letelepedni /Les Cinq Parties du Monde, Charles Biermann, Genève, Payot, 1936./: "Sokáig állattenyésztésre használták a síkságot... Fél évszázad óta földművelést is folytatnak rajta... Ami az ipart illeti, az egyetlen fontos a malomipar... A magyarok száma közel van a 9 millióhoz, nyelvük egyetlen más európai nyelvvel sincs kapcsolatban, hanem ázsiai nyelvekkel áll rokonságban." A könyv második felében olvasmányok vannak. Az egyik az ismert magyarbarát francia írók, a Tharaud-testvérek egyik könyvéből való. A szemelvény címe: "A magyar paraszt". Az olvasmány magyarul így hangzik:

"Itt él a paraszt, a legnemesebbek egyike a világon, hibái szeretetreméltóak s erőnyei kellemesek. Gógös és uralkodni szerető, telve nyugodt lenézéssel a szomszédnépek iránt; bizonyosra veszi, hogy Isten magyarul beszél a paradicsomban. Nincs nála vendégszeretőbb, soha nem kérdi a vendégtől: 'Kinnek a fia vagy?'... Szükszavú, sőt hallgatag, még italos állapotában is megőrzi tökéletes méltóságát; de a korcsmaasztalmán, fejét kezére támasztva, a könnyekig érzékenyül el, amint a cigány hegedűjét hallgatja; innen ered a kedves mondás: a magyar sírva vígad. Szerelmes természetű, sok benne a költészet; csak az arab ünneplő még úgy a szerelmét rögtönzött versekben, dalokban s a falusi életből vett képekkel. Imádjá a lovakat, a szép sallangos szerszámot, a tulipán- és szegfűmintával szegélyezett ruhát, a mulatságot és a táncot. Elpazarolja vagyont, hogy tündököljön, szívesen adósságba veri magát s nem siet kifizetni hitelezőit, egyáltalában nem azért, mintha nem lenne becsületes, hanem mert nagy öröme telik abban, hogy dühöngeni lássa őket. Irtózik a hazugságtól, megharagszik legkedvesebb rokonára is, ha az véletlenül hazudott neki; legfőbb panasza a németekre és zsidókra, mondja, az, hogy behozták az országba a csalást. Önfejű a konokáig, nehéz belátatni vele tévedését, de ha egyszer meggyőzték, készséggel adja meg magát, minden hátsógondolat nélkül. Családjában mogorva, a mogorva parancsolót játssza, szívesen ismételteti: "A pénz számolva, az asszony verve jó"; de utóbbi, aki amazt soha nem tegezi és mindig 'uram'-nak szólítja, vezeti az egész háztartást. A kereskedelmet utálja: ráhagyja a zsidóira. A túlzott munka sem az esete: a Gondviselés nem azért van-e, hogy az alföldön Európa legjobb búzáját és legszebb barackját növelessze? Ami a közönséges zöldségeket illeti, azok gondozását átengedi a bolgár öntözőkertészeknek. Nem törődöm s álmodozó természetének a legjobban a pásztorélet felel meg."

BIBLIOGRÁFIA 1945-1950 /IV./

- L'AFFAIRE RAJK /Paris, Éditions Francaises Réunis, 1949/
Bartlett Vernon: EAST OF THE IRON CURTAIN /London, Latimer House, 1949/
Bcér N.: CARDINAL MINDSZENTY /London, B.U.E. Ltd 1949/
CARDINAL MINDSZENTY SPEAKS /introd. by A. Zombory/ /New York, Longmans, 1949/
Csáky Zoltán K.J.: ICH SCHWÖRE DASS KARDINAL MINDSZENTY UNSCHULDIG IST /Zürich, Thomas-V., 1949/
Dvornik Francis: THE MAKING OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE /London, Polish Research Center, 1949/
György A.: GOVERNMENTS OF DANUBIAN EUROPE /New York, Rinehart, 1949/
Harris Seymour E.: ECONOMIC PLANNING, THE PLANS OF FOURTEEN COUNTRIES /New York, A. Knopf, 1949/
Honti F.: LE DRAME HONGROIS /Paris, Édition du Triolet, 1949/
Just Béla: LE FORÇAT ACCUSE /Paris, Bloud et Gay, 1949/
Just Béla: UN PROCÈS PRÉFABRIQUÉ; L'AFFAIRE MINDSZENTY /Paris, Edition du Témoignage Chrétien, 1949/
Karasz Ilonka: THE TWELVE DAYS OF CHRISTMAS /New York, Harpers, 1949/
Köpecs György: GRAPHIC FORMS /USA, Harvard Univ. Press, 1949/
Köestler A.: PROMISE AND FULFILMENT /New York, Macmillan, 1949/
Kovács Imre: D'UNE OCCUPATION A L'AUTRE /Paris, Calman-Lévy, 1949/
Mindszenty Joseph: THE MOTHER /USA, St. Paul, R. Replis Press, 1949/
Pastore O.: MINDSZENTI /Milano, Bibl. di cultura serie doc., Milano-sera, 1949/
Sulyok Dezső: ZWEI NÄCHTE OHNE TAG /Zürich, Thomas-Verlag, 1949/
Vályi G. and Veres M.: HUNGARY TO-DAY /Budapest, Szikra, 1949/
Wierzinski K.: THE LIFE AND DEATH OF CHOPIN /New York, Simon-Schuster, 1949/

NYUGATI FIGYELŐ I.

LISZT TÁRSASÁG

A "LUDAS MATYI"

alakult Londonban. A Társaság első kiadványa a "La Lugubre Gondola" c. öregkori Liszt-darabot tartalmazza. A Társaság célja kései vagy mellözött Liszt-művek kiadása. "E kötetben található a 'Csardas Macabre' is, különös mű, aztán az emlékezetbe folyton visszatérő furcsa 'Noages Gris' és a harmadik 'Mephisto Waltz'. Kentner fajos, a kitűnő zongoraszófény nemcsakára hangversenyt ad, főleg ezekből a kései Liszt-művekből. A zeneszerző aggkorában messze előrelátott a jövőbe! /THE SUNDAY TIMES, 51. V. 13./

Kentner hangversenyéről a LONDON MUSICAL EVENTS/51. VIII./ számol be: "Figyelemreméltó megérettéséről tett tanúságot Lisztnek, a tájképfestőnek, a misztikusnak és a virtuóznak!"

A "CSODÁLATOS MANDARIN"-T

nagy sikerrel mutatták be New Yorkban, a kritika azonban különbözőképpen ítélte meg. NYT/51. IX. 8./: "Az együttes valóban ragyogó teljesítményt nyújtott... A zene, az ötlet és a történet jellemző képet ad arról a neurozizsról, melyet Középeurópa jelentett az első világháború idején. A mű valójában antik holmi s mostani előadása vagy 30 évvel később el s párezer mérfölddel zajlott le nyugatabbra a kelletténél." NYHT/51. IX. 8./: "Ami megdöbbenő ezzel a balettel kapcsolatban, az a koreográfia minősége tekintettel Bartók nagyszerű partitúrájára és drámai, valamint zenei törekvéseire... a koreográfia minősége nem felel meg a zene ragyogó szépségeinek s erejének! CHR. S. M. /51. IX. 22./: "Mocskos, vad, rút, brutális és hullaszagú mű. Bartók előkelő partitúrája sem tudja tompítani! TIME/51. IX. 17./: "A premier hallgatósága nem értette, miért okozott olyan botrányt Bartók 1919-es darabja hazájában, Magyarországon... A Csodálatos Mandarin értékes kiegészítése a New York City Balett repertoárjának... A legjobb maga Bartók partitúrája volt..."

c. új magyar filmet bemutatták New York egyik mozijában. "A rendezőknek komoly szülési fájdalmat okozhatott, amíg megszülettek egy ilyen idétlen mesét a gyanútlan közönség számára" - írja a NYT/51. X. 13./ bírálatában s "nagyon közepes" nek találja filmet. "Tipikus vasfüggöny-mögötti film" - véli a NYHT/51. X. 13./ - szimbólikus népi mesét akar bemutatni, de nem sikerül neki, mert a szimbólumot mindenáron realitásként akarja feltüntetni."

"NAGY MAGYAR MUZEUM"

cimen Pálinkás László professzor az ANGY LEHET c. párizsi folyóiratban külföldi magyar művészeti és történeti emlékek listáját közli. Az 51. VIII.-IX. számban a franciaországi emlékekről ad gazdag s kimerítő felsorolást.

ZSA ZSA GABOR

Gábor Éva testvére szerepel a LIFE X. 15-i számának a címlapján. Szintén televíziósztár, csak hogy a nyugati parton. A szövegben további három kép mellett többek közt ez áll: "Az ország televízió-rajongóinak a többsége számára az egyetlen Gábor a szőke Éva, akinek magyar szépsége gyakori, megszokott s megnyugtató látvány vetítő-üvegükön... Zsa Zsa a legnagyobb új siker a nyugati parti TV-ben, melyet szépségével, érett kontinentális kiejtésével és magyar 'savoir-faire'-jével érdemelt ki, mely utóbbi segítségével könnyedén osztogatja tanácsait a csalódott szerelmeseknek!"

A SZOVJETUNIÓBAN

kiadják Mikszáth "Különös házasság" c. művének orosz fordítását, valamint a Magyar Költészet Almanachját, mely 70 iven magyar költők műveit tartalmazza a XVI. sz.-tól napjainkig. Egy "Magyar Népmesék" c. mű is megjelenik. /MN, 51. X. 19./

NYUGATI FIGYELŐ II.

LISZT-MŰVEKET

játszik Horowitz egy nemrég megjelent LP-lemezen. "Talán az ellenmondásos, változókéony 'Sonetto del Petrarca' a legmegragadóbb; - írja a CHR.S.M./51.IX.25./ - a 'Funérailles' hatásos /csaknem lenyűgözően az/ és a kis bagatell/'Valse Oubliée'/maga a könnyed tökéletesség. A legnagyobb tűzijátékot az utolsó darabra tartogatták: Horowitz saját supra-virtuóz feldolgozása a Magyar induló Liszt-féle zongora-változatának valósággal félelmetes."

KÖRMENDI FERENC

emigráns regényéről /"Years of the Eclipse"/ hosszú kritikákat hoz az amerikai sajtó. A CHR.S.M./51.IX.1./ kifogásolja, hogy emigránsokról s nem menekültekről szól a regény s nem érezteti az otthonukból kiszakítottak tragédiáját. A NYT /51.IX.16./ szerint viszont a könyv az életet mutatja be s ha melodramatikusként, sőt időnként mesterkéltnek is tűnik, azért majdnem végig érdekes képmása az életnek ezekben az években.

"IGNAZ PHILIP SEMMELWEIS

ez a nagy magyar gynecológus áldásos életművén abban a rendíthetetlen hitben dolgozott, hogy egyszer eljön az idő, amikor egyetlen fiatal anyát sem fenyeget többé a szerencsésen kiállott szülés után a halál gyermekágyi lázban" - így kezdődik egy svájci életbiztosítási intézet nagy hirdetése, felül Semmelweis mellszobrával. "Anyák megmentője" - így nevezi az utókor a fanatikus magyart; - olvassuk többek közt - ez a nagy orvos nemcsak leleplezte és legyőzte az emberiség egyik halálos ellenségét, hanem a világot megismertette a 'megelőző módszer' értelmével. A megelőzés elve volt az útmutató a 'Vita' számára is..." /DER BUND, 51.VI.8./

ANGOLNYELVŰ FOLYÓIRAT

jelent meg Ausztráliában AUSTRALIS címen az Ausztráliai Magyar Irodalmi Társaság kiadásában. Szerkesztő: Dóczy A.F. Kiadó: Partényi Zoltán. Az első szám cikkírói/51.VIII./: Dóczy F., Arvai J., Csonka J., Gimesy O., Ferenczy, Ipolyi.

RÓZSA MIKLÓS

érdekes kritikája jelent meg a DAILY NEWS LOS ANGELES-ben/51.IX.26./ a zenekritikáról. "Bartók Béla esete botrányos eset - írja többek közt - melynél a kritikusok egész 'bíborosi kollégiuma' színelmasan megbukott. Nem ismerték fel egy nagy alkotó szellem jelentőségét s nem irányították a közvéleményt, mely akkor még nem volt előkészítve egy erőteljes és eredeti zeneszerző hatalmas és megnemalkuvó stílusának az értékelésére... Amikor 1941-ben Los Angelesbe jött, az egyik kritikus a hangverseny alatt elhagyta a termet, telve felháborodással oly zene ellen, melyet nem sikerült megértenie; a többi kritikus többsége langyos s teljes megnemértésről tanuskodó bírálatot írt. Bartók meghalt s mióta a közönség megszerette műveit, a kritikusok vígan felugráltak Bartók zenéjének diadalszekerére, mindenegyes hangjegyet, melyet csak valaha leírt, az egekig magasztalva."

BUENOS AIRESBEN

szeptember 3-tól 10-ig magyar kiállítást rendeztek ötven magyar művész és iparos műtárgyaiból és iparcikkeiből. A kiállítást az Elzire Rivera de Haedo argentin író-nő és Eugenio Biraben mérnök vezetése alatt alakult "Argentín-Magyar Baráti Kör" rendezte. Minden nap magas színvonalú művészi műsort is adtak, amelynek keretében spanyolul ismertették a magyar kultúreseményeket.

KOSSUTH MONDOTTA: SZIVET CSERÉLJEN, KI HAZÁT CSERÉL!

KÖZÉPKELET-EURÓPAI FIGYELŐ.

"SZERB-HORVÁT NÉPDALOK"

címen most jelent meg Bartók posthumus műve, a Columbia-egyetemen élete utolsó éveiben végzett kutatásainak eredménye. A díszes kiállítású kötet 75 dal elemzését tartalmazza. Mind ú.n. "asszonyi dal", mégpedig muzlim vidékről, A dalszövegek fordítását A. S. Lord adja. A művet további kötetek követik.

"Tekintettel a kelet-európai s balkáni népzene iránti régi érdeklődésemre, - írja egy 1941-es levelében - örömmel hallottam erről a több mint 2600 fonográflemezről álló gyűjteményről, mely tudomásom szerint az egyetlen akusztikailag lerögzített jugoszláv népzene gyűjtemény... E heroikus dalok stílusa és zenei kezelésmódja talán annyira áll közel a homerosi versekéhez, amennyire ma talált bármilyen népzene stílus csak állhat. Történelmi, irodalmi és zenei szempontból ez az anyag felbecsülhetetlen... Az ének maga kétségkívül a régi európai népi örökséghez tartozik. De a guzlakíséret helyenként az arab dallami kezelésmóddal mutat párhuzamosságot - amely talán a hosszú török hódoltság alatti befolyás következménye." "Az én/egyetemi/munkám a híres Milman Parry gyűjtemény átírásából és elemzéséből áll." - írja egy másik levelében.

"Columbiáról /1943/ jan. 1-vel 'elbocsátottak'; úgy látszik, hogy számomra nincs több pénzük. Ez bosszantó, mert ez alatt a két év alatt csak kevéssel többet, mint a munka felét lehetett elvégezni; és én gyűlölöm a befejezetlenséget" - panaszkodik másutt. De a könyve elkészült: "Egész éven át nagyon szorgalmasan dolgoztam a könyvem... Októberben befejeztem; a Columbia Pressnek kellene kiadni, mint Függelék ottani munkámhoz! /B. levelei, Bp./

FRANTIŠEK KUPKA

a Párizsban élő híres cseh festőművész 80-ik születésnapját ez év szeptember 23-án ünnepelték.

PULASKIT

az amerikai szabadságharc legendás vezérét ünnepelték a lengyelek. "A Pulaski-napnak - írja a NYT vezércikkében 51.X.7.-én - megvan a maga bánata a lengyelek s a lengyel eredetű amerikaiak számára, akik ma összegyűlnek emlékeztetőre. Lengyelország nem volt szabad, amikor Pulaski gróf elesett Savannahnál az amerikai szabadság védelmében s nem szabad ma sem. A lengyel vezér, aki 1944-ben Varsót védte, Bor-Komorowski tábornok, ma szívesen látott vendég New Yorkban, de Varsóba visszatérni nem tudja szabadsága vagy élete veszélyeztetése nélkül."

DINU LIPATTI

a híres román zongoraművész nemrég halt meg. Az idei Besancon-i ünnepi játékokat az ő emlékének szentelt hangversenyyel kezdték. "Nagyszerű művész volt" - írja róla a FIGARO/51.IX.10./ - "valószínűleg nemzedékének legkiemelkedőbb pianistája... Az est Lipatti 'Symphonie Concertante'-jával kezdődött... Enescu 'II. rapszodiáját' dirigálta s Bartók csodálatos 'Zené vonósokra, ütőhangszerekre s celestára' c. művét. Almodni sem lehetett volna szenvedélyesebben muzsikus karmestert." /Az est egyik szólistája Siki Béla volt, Lipatti tanítványa - CHR.S.M.51.X.3./

PETKOV

a Bolgár Nemzeti Agrár Unió vezére kivégzésének negyedik évfordulóján, szept. 22-én Washingtonban emlék-ünnepet tartottak, melyen megjelent Barnes, az USA v. szófiai követe, Ethridge, Truman elnök v. bulgáriai külömbizottja, Lodge kormányzó, Jackson, a Szabad Európa Bizottság elnöke, stb. Az esten két bolgár művész, L. Visegonov és B. K. Zsivodanovics szerepelt.

MIKA WALTARI

finn író új műve, "The Wanderer" most jelent meg az amerikai piacon. Előbbi két regénye bestseller volt.

AZ AMERIKAI-MAGYAR SZÖVETSÉG VEZETŐI TRUMANNÁL.

Az Amerikai-Magyar Szövetség, Balogh István főtitkárral az élén, igen nagy munkát fejt ki a magyarság érdekében s csak legutóbb is nagy része volt a világhírhíradás mozgósításában a magyarországi deportáltak ellen. A Szövetség vezetőit nemrég Truman fogadta kihallgatáson. A látogatásról a UNITED PRESS tudósítása/51.X.12./ nyomán a legtöbb nagy amerikai lap hírt adott.

"Truman biztosítja, hogy a USA felszabadítja a csatlósokat" - ez a tudósítás címe. "Truman elnök ma kijelentette - mondja többek közt a cikk - hogy a USA továbbra is azon lesz, hogy szabadságot vigyen az orosz csatlósállományoknak még az alatt, amíg ő az elnök. Truman ezt a kijelentést az Amerikai-Magyar Szövetség 20 delegátusának tette. Ezek azért látogatták meg a Fehér Házat, hogy sürgessék őt, bélyegezze meg Magyarország kommunista rendszerét 'a világ előtt, mint az emberi jogok alapokmányának megsértőit.'"

A LONDONI KOSSUTH-ÜNNEPSÉGEN

melyet a British-Hungarian Christian Fellowship rendezett Kossuth Londonba érkezésének százéves évfordulóján, okt. 29-én, a szónokok közt szerepelt A. J. Langford-Holt, konzervatív képviselő, Sir Arthur S. Comyns Carr v. liberális képviselő, Smellie professzor, Sztankovich Viktor és C. A. Macartney professzor, a Fellowship elnöke. A jubileumi ülést az angol rádió és a Radio Free Europe részletesen méltatta közvetítéseiben. A lapok közül a TIMES, a MANCHESTER GUARDIAN, a DAILY TELEGRAPH, ECONOMIST és az EVENING STANDARD foglalkozott a jubileummal.

SZOVJET TANULMÁNYOK INTÉZETE

névvel a chicagói De Paul Egyetemen keleti ópai problémákkal foglalkozó intézet létesült - Kárász Artur kezdeményezésére. Az idejű előadók közt Kárász Artur, Hunyadi Dalma, egy lengyel, egy holland és három amerikai professzor szerepel.

CHURCHILL TEHERÁNROL

számol be emlékiratainak egyik legutóbbi részletében. E szerint az angol miniszterelnök - ellentétben a közhittel - Teheránban nem követelt balkáni partraszállást. A háborúutáni rendezésre vonatkozólag a volt Monarchia területén Dunakonfederáció megteremtését javasolta. /LIFE, 51.X. 22./

"A SZÁMÚZÖTT NAGY FERENC VISSZA AKAR TÉRNI HAZÁJÁBA"

- ezzel a címmel közöl a RICHMOND TIMES DISPATCH/51.IX.16./ nagy cikket "Több mint 4 éve - írja - hagyta el országát a fiatal magyar konzervatív első miniszterelnök és az első parasztember, aki ebben az országban a miniszterelnöki hivatalt betöltötte... 'A számúzóttak nem akarnak háborút csinálni a USA és a Szovjet közt, amint egy újságíró állította egy cikkben minap, hangsúlyozta. 'Mi ismerjük a háború borzalmaival és rombolásával.' De végülis hazamegy - 'igen, kétségtelesen, mivel 100 millió civilizált ember nem maradhat örökké szovjet elnyomás alatt.'"

Nagy Ferenc farmja, melyet egy év óta Cséplő Jenő vezet, a megye első farmja volt az elmúlt hónap folyamán... Nagy megjegyezte, hogy egyik tehene 'indul a USA bajnokságáért.'"

A farmot Cséplő a megye első s Virginia harmadik legjobb farmjává tette. 32 tehene napi 150-160 gallon tejet ad. A tehenenkénti átlag 1123 font tej s 44 font zsír havonta, szemben a megyei átlagos 665 font tej és 24 font zsírtermeléssel. Április óta a farm a megye öt legjobb tehenét produkálta. Ez az eredmény magyar viszonylatban azt jelenti, hogy a híres magyar Augusztia egyszeri legjobb teljesítménye messze lemarad a farm legjobb tehenének rendszeresen tartott teljesítménye mellett.

WASS ALBERT.

"Ez az egyetlen könyv elegendő, hogy őt mint egy nem mindennapi elbeszélőt mutassa be... Sokáig kellene ma kutatni, amíg másodszor találkozánk ilyen nagyszerűen jellemzett alakokkal... Ennek a könyvnek a szerzőtársa egy egész korszak; a benne foglalt sorsok minden DP-sorsnak rettenetes összegezeként szerepelnek és az elbeszélőt, Wass Albertet - talán egész életében erre az egyetlen alkalomra - megrendítő beszédesség szállja meg, melyben minden néma sorstársa vele együtt szól."

Az "Adjátok vissza a hegyeim" c. Wass-regény svájci kiadásának megjelenése után írta ezt a kritikát a WELTWOCHE /49. XII. 16./ . Azonban nem ez az egyetlen írása Wass Albertnek, ami idegen nyelven megjelent és sikert hozott - nemcsak neki, hanem az egész magyarságnak is. Wass Albert 1945 őszén szabadult a hadifogságból, 1946-ban írta meg mesekönyvét, az "erdők könyvét", mely 1947-ben németül is megjelent, "Die Welt ist schön" cím alatt, a Stahlberg-Verlag kiadásában. Azóta három kiadást ért meg. 1949 augusztusig a bajorerdőben élt, egy kis eldugott erdei tanyán, ahol mint fadóntó, kertész és ács igyekezett megkeresni a kenyeret a család /öt fiú! / számára. Ott írta, az erdők közt, még 1946-ban a "Rézkigyó" című könyvét, mely Münchenben megjelent magyarul. 1947-ben a "Funtineli boszorkány" c. háromkötetes nagy regényét írta meg, mely terjedelme miatt magyarul még nem jelenhetett meg, viszont németül most került kiadás alá "Nuza" cím alatt. 1948-ban írta az "Adjátok vissza a hegyeim", mely magyarul és németül jelent meg eddig és most fordították spanyolra és angolra is. Ugyanabban az évben írt még két színdarabot és egy hangjátékot, ezeket azonban még nem adták ki. 1949-ben született az "Ember az országút szélén". Valószínűleg az év végén jelenik meg németül, Svájcban, a Thomas-Verlag kiadásában. Fordítják már angolra is.

Wass Albert 1949 augusztusában átköltözött Hamburgba, azzal az elgondolással, hogy ott, mint író könnyebben tud elhelyezkedni. Csalódnia kellett. A német lapok és folyóiratok szívesen közöltek tőle apróbb írásokat, de alkalmazást idegen íróknak nem adnak. Így lett éjjeliőr, hogy családját eltarthassa. Hamburgban írt egy filmet /forgatókönyvet/ "Ein Mensch geht vorbei..." címmel, amit Ráthonyi Akos rendezésében forgattak ezen a nyáron Ausztriában. Egy regényt is írt /"Die letzte Laterne"/, már csak németül. Mostanában adják ki. Még két filmje keres gazdát és nyáron fejezte be új regényét, "Elvész a nyom" címmel. 1949-ben létrehívott Hamburgban egy "Büro zum Schutz der Menschenrechte" nevű vállalkozást, melyet a U.N. Committee on Human Rights regisztrált és elismert. Másfél év alatt Wass Albert ennek a keretében 1284 személy ügyét vizsgálta ki és intézte el sérelmeiket a hatóságoknál. /Ebből 814 német, 68 magyar és 402 ukrán, lengyel, eszt, lett, litván, román és orosz menekültek ügyei voltak. / Többek közt ő vívta ki az emberi jogok alapokmányára hivatkozva, hogy a német vadászok ma újra vadászhatnak!

Még 1949-ben résztvett a Magyar Szellemi Munkaközösség megalakításában, melynek elnöke lett. A Munkaközösség folyóiratának, az UJ MAGYAR UT-nak egyik szerkesztője.

Szeptember óta az Egyesült Államokban él, Ohio-ban egy farmon dolgozik. Karácsony körül jelenik meg első könyve Amerikában, említett új regénye, az "Elvész a nyom".

LAMARTINE: HÓDOLATTAL ADÓZUNK MAGYARORSZÁGNAK, AMELYNEK ANNYI BARÁTJA VAN FRANCIAORSZÁGBAN, AHANY FRANCIA POLGÁR.

